

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยปัจจุบันนี้กำลังอยู่ในระยะพัฒนาการหลายด้าน ที่เน้นมาก คือ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมุ่งหมายที่จะให้เกิดการกินคืออยู่ที่ มีการกระจายรายได้กันอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางด้านสังคมด้วย เมื่อพิจารณาในด้านนี้จะเห็นว่า การจะพัฒนาสิ่งใดก็ตาม จำเป็นต้องพัฒนาบุคคลเพื่อเป็นพื้นฐาน และเป็นส่วนที่จะทำให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไป การพัฒนาคนให้มีสมรรถภาพมีความสามารถในการทำงาน ปรับตัวอยู่รวมกันได้อย่างเป็นสุขนั้น การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมาย การศึกษา และเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่จะช่วยซึ่งกันและกันอย่างมาก นายบุญถิ่น อัตถากร กล่าวว่ "เศรษฐกิจเป็นรากฐานอันสำคัญที่จะทำให้การศึกษาดูดวงไปควยด้ การศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะให้เศรษฐกิจของเราเจริญก้าวหน้าต่อไป ทั้ง 2 สิ่งนี้ประกอบกัน"¹

เมื่อการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ จึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพนั้น มีขอบข่ายกว้างขวาง เช่น การจัดที่เรียนให้เพียงพอ จัดหาอุปกรณ์ เครื่องเขียนแบบเรียนให้เหมาะสม จัดหาครู

¹ หน่วยงานนิเทศก กรมการฝึกหัดครู, คำปราศรัยและคำบรรยายของ นายบุญถิ่น อัตถากร พ.ศ. 2502-2515 (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515), หน้า 7.

และการจัดการบริหารในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาเป็นต้น ปัญหาสำคัญขั้นมูลฐานที่เป็นอุปสรรคต่อการขยายและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาคือ ปัญหาการขาดแคลนครู²

รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของครู จึงได้จัดตั้งสถาบันฝึกหัดครูในประเทศหลายแห่ง โดยให้กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบงานด้านผลิตครูโดยตรง ซึ่งดำเนินการผลิตครูทุกระดับ ประมาณกว่าร้อยละ 80³ ของครูทั้งหมดที่ผลิตได้ทั่วประเทศ โดยผลิตครูผู้ตั้งแต่วุฒิปริญญาตรี ประภาศนีบัณฑิตวิชาการศึกษา (ป.กศ.) ประภาศนีบัณฑิตวิชาการศึกษาระดับสูง (ป.กศ.สูง) จนถึงระดับปริญญาตรีทางการศึกษา (กศ.บ.) และปริญญาโททางการศึกษา (กศ.ม) ต่อมาการผลิตระดับปริญญาได้อยู่ภายใต้การดำเนินการของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งแต่เดิมทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ มีมหาวิทยาลัยในสังกัดผลิตครูในระดับสูง คือ ระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก คือ คณะศึกษาศาสตร์ และ คณะครุศาสตร์

การผลิตครูในระดับประกาศนียบัตร ประกาศนียบัตรชั้นสูงและประกาศนียบัตรอุดมศึกษานั้น กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายหน้าที่ให้แกกรมการฝึกหัดครูโดยเฉพาะ ซึ่งจัดตั้งสถาบันฝึกหัดครูมีฐานะเป็นวิทยาลัย ในปัจจุบันนี้มีทั้งหมด 29 แห่ง⁴ อยู่ในส่วนกลาง คือ กรุงเทพมหานคร 7 แห่ง และ อีก 22 แห่ง กระจายอยู่ตามส่วนภูมิภาคทั่วประเทศไทย

²สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515-2519 (พระนคร : เอกสารโรเนียว, 2515), หน้า 6.

³หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, เรื่องเดียวกัน, หน้า 314.

⁴กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, สถิติการศึกษาระดับปริญญาตรี 2516 (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2517), หน้า 4-6.

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่าการแก้ปัญหาด้านตัวครูตามที่รัฐบาลได้ให้เป็นหน้าที่ของกรมการฝึกหัดครูโดยตรงนั้น กรมการฝึกหัดครูก็ได้ปฏิบัติตามนโยบายนั้น เพื่อให้ได้ครูที่มีคุณภาพและปริมาณที่เพียงพอ ทั้งนี้การผลิตครูเป็นนโยบายสร้างกำลังคน เพื่อออกไปสร้างคน สร้างพลเมืองดีของชาติและเพื่อสนองความต้องการทางด้านสังคมและเศรษฐกิจในอนาคต⁵ ว่าควรจะต้องสร้างพลเมืองทั่วไปให้เป็นคนอย่างไร และจะต้องสร้างกำลังคนในด้านใดบ้างนั้นเป็นข้อที่กรมการฝึกหัดครู ต้องวางแนวปฏิบัติเป็นพื้นฐานด้วย โดยเฉพาะด้านคุณภาพของครูนั้นเป็นเรื่องสำคัญมาก ดร. วิจิตร ศรีสอาน กล่าวไว้ว่า "ครูคือ หัวใจของการพัฒนาการศึกษาทั้งหลายทั้งมวล ถ้าครูยังคงอยู่ในสภาพค่อยพัฒนาแล้วไซ้ร ก็อย่าหวังเลยว่าเยาวชนของชาติจะไม่พลอยค่อยพัฒนาไปด้วย"⁶

ครูที่ต้องการโดยทั่ว ๆ ไปนั้น ถ้าจะกำหนดตามหลักสูตรฝึกหัดครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ซึ่งเป็นหลักสูตรสำหรับฝึกอบรมผู้ที่ จะทำการสอนในโรงเรียนชั้นประถมศึกษา ผู้สำเร็จประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น มีกำหนดเวลาเรียน 2 ปี โดยมีความมุ่งหมายดังนี้⁷

1. ให้เป็นผู้มีความรู้ในด้านวิชาสามัญ และด้านวิชาการศึกษาเป็นอย่างดี สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนไปใช้ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และเพื่อดำรงชีวิตให้เหมาะสมแก่สภาพสังคม

⁵ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, บนเส้นทางแสวงหาโฉมหน้าใหม่ของการศึกษาไทย (พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนต, 2517), หน้า 46.

⁶ วิจิตร ศรีสอาน, "แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาประเภทครูศาสตร์"
วารสารครูศาสตร์, ปีที่ 1, ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์-มีนาคม 2514), หน้า 10.

⁷ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2508), หน้า 1.

2. ให้เป็นผู้มีนิสัยชอบค้นคว้าหาความรู้ มีความริเริ่มและเป็นผู้นำจักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล
3. ให้มีโอกาสสำรวจหาความสนใจหรือ ความถนัดเป็นพิเศษและส่งเสริมในทางนั้น ๆ
4. ให้เป็นผู้มีความเข้าใจเด็กวัยรุ่น และให้มีความสามารถในการสอนอบรม แนะนำและปกครองที่ถูกตอ้งแก่เด็ก
5. ให้เป็นผู้มีความสามารถใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ที่ตั้งโรงเรียนให้เป็นประโยชน์แก่การเรียนการสอนให้มากที่สุดที่จะทำได้
6. ให้เป็นผู้ตระหนักในความสำคัญของหน้าที่และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน
7. ให้เป็นผู้ตระหนักในจริยธรรม คีลธรรมและวัฒนธรรมของชาติ

อย่างไรก็ตาม การมุ่งผลิตครูที่มีคุณภาพตามหลักที่กล่าวมาแล้ว เป็นเพียงนโยบายซึ่งคาดหวังไว้ ตามความจริงนั้นการที่ครูจะมีลักษณะดังกล่าวได้ รวมทั้งมีความรู้ความสามารถด้วย การได้รับการถ่ายทอดอย่างถูกวิธีในขณะที่ศึกษาอยู่ในสถาบันฝึกหัดครูเรื่องนี้เกี่ยวพันโดยตรงกับการใช้สื่อการสอนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถผลิตครูได้ตามจุดมุ่งหมายปัจจุบันเทคโนโลยี เข้ามามีบทบาททางการศึกษามากขึ้น เครื่องมือ เครื่องกลไก เทคนิคใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ในวงการศึกษานี้มีอยู่มากมาย ความเกี่ยวข้องของเทคโนโลยีต่อการพัฒนาการศึกษา ไม่ว่าในสถาบันระดับใด ๆ โดยเฉพาะสถาบันฝึกหัดครู F.H. Harbinsion ให้ข้อคิดเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีต่อการพัฒนาการศึกษาในประเทศด้อยพัฒนา ไว้ว่า⁸

⁸F.H. Harbinsion, "The Process of Educational Planning," แปลและเรียบเรียงโดย ส่องสี ชูติวงศ์ "ขบวนการวางแผนการศึกษา" ประมวลบทความ การวางแผนการศึกษาและการพัฒนาก้าวคน (สำนักวางแผนการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2511), หน้า 85.

การพัฒนาการศึกษาให้ทัดเทียมกับระดับของอารยะประเทศให้ได้จริง ๆ แลวงการรัฐมุ่งเน้นหนักในการผลิตครูที่คิดได้จำนวนเพียงพอที่ของการยอมเกิดกำลังเศรษฐกิจของประเทศ รัฐควรจะหาวิธีการสอนใหม่ ๆ เพื่อทุนแรงงานครู และสามารถใช้ครูจำนวนน้อยให้สอนนักเรียนจำนวนมาก ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การแบ่งกลุ่มนักเรียนให้มีจำนวนมาก ๆ ในบางวิชา การใช้โทรทัศน์ และเครื่องช่วยสอนอื่น ๆ ซึ่งจำเป็นต่อการสอนในประเทศด้อยพัฒนา มากกว่าประเทศที่เจริญแล้วเสียอีก... ประเทศในเอเชียควรพยายามตั้งศูนย์วิจัยทางเทคโนโลยีทางการเรียนการสอน หรือเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่เหมาะสมกับสภาพของประเทศของตน การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นความจำเป็นรีบด่วน เพราะประเทศเหล่านี้ไม่สามารถที่จะผลิตกำลังคนฝ่ายการสอนออกมาได้เพียงพอกับการขยายตัวทางการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว...

นั่นก็คือ ฮาร์บิสัน ได้ชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีทางการศึกษานั้นมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการแก้ปัญหาทางการศึกษาที่ประเทศต่าง ๆ ประสบอยู่ รวมทั้งการทำให้ได้ครูที่มีคุณภาพเพื่อเป็นพื้นฐานในการที่จะช่วยให้ได้คนที่มีคุณภาพดี ตามที่ประเทศต้องการอีกด้วย

นอกจากนี้ครูที่ต้องการเพื่อพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นผลโดยตรงในการพัฒนาคนนั้นควรมีคุณธรรมและวัฒนธรรมที่มีส่วนช่วยเป็นวิถีทางประพฤติปฏิบัติ และควรจะเป็นผู้มีความสามารถในการถว้วิธีการสอนก็ด้วยการได้รับการฝึกหัดฝึกสอน (Instructional Training) ของครูหรือขณะเป็นนิสิตหรือนักศึกษาฝึกสอน (Training Teachers) ซึ่งถือว่าเป็นโปรแกรมสำคัญของผู้ที่จะต้องออกไปเป็นครูต่อไป

สกอร์ลิง กล่าวไว้ว่า "การฝึกสอนมีบทบาทสำคัญเสมอมา และนับวันจะกลายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ศึกษาวิชาชีพครู เพื่อเป็นครูในอนาคต"

การฝึกสอนเป็นการฝึกหัดวิธีการสอน การปรับปรุงวิธีสอนเพราะในการฝึกสอนนั้นนักเรียนครู นิสิตฝึกสอนจะพบปัญหามากมายในสถานการณ์ที่ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้

นักเรียนครูหรือนิสิตฝึกสอนและอาจารย์นิเทศก์ จะช่วยกันหาทางขจัดปัญหาในด้านการเรียนการสอนให้หมดไปโดยวิธีการต่าง ๆ ลักษณะเช่นนี้เป็นข้อได้เปรียบประการหนึ่งของนักเรียนครูหรือนิสิตฝึกสอน ที่จะใคร่รู้ลักษณะปัญหาธรรม ๆ บางประการก่อนที่จะออกไปประกอบอาชีพเป็นครูในสถาบันการศึกษาต่อไป

จากการสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนิสิตฝึกสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับปัญหาในการฝึกสอน สรุปได้ว่า¹⁰

1. นิสิตนำวิธีการสอนไปใช้ไม่ถูก เพราะไม่เข้าใจวิธีสอนอย่างแท้จริง
2. นิสิตมีความยุ่งยากในการจัดหา และการใช้อุปกรณ์การสอน
3. นิสิตไม่สามารถทำให้เด็กในชั้น อยู่ในระเบียบวินัยอันดี
4. นักเรียนไม่ได้ตั้งใจหรือสนใจในวิชาที่สอน

มานีนวต จันส์ัญชัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษานิสิตฝึกสอนและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกสอนจากการสัมมนานิสิตฝึกสอน คณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2505-2507" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษานิสิตฝึกสอนได้ประสบในขณะฝึกสอน ได้พบปัญหาที่เกี่ยวกับระเบียบวิธีสอนของนิสิตที่สำคัญ คือ¹¹

1. นำระเบียบวิธีสอนมาใช้ไม่ถูก
2. นิสิตฝึกสอนไม่มีวิธีเร้าความสนใจของนักเรียน
3. นิสิตฝึกสอนมีเวลาทำอุปกรณ์น้อย

¹⁰ พุจิตต์ ลีชัยสงวน, "การสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนิสิตฝึกสอน คณะครุศาสตร์ เกี่ยวกับปัญหาในการฝึกสอน" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508).

¹¹ มานีนวต จันส์ัญชัย, "การศึกษานิสิตฝึกสอนและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกสอนจากการสัมมนานิสิตฝึกสอน คณะครุศาสตร์ 2505-2507" (วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507).

จากการวิจัยที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า ปัญหาสำคัญประการหนึ่งก็คือ ปัญหาการนำระเบียบวิธีการสอนมาใช้ไม่ถูกต้อง ปัญหานี้มีสาเหตุจากความเข้าใจในลำดับขั้นตอนไม่ถูกต้อง และขาดการฝึกทักษะต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน และการสอนที่นับว่าจะเป็นโยบายมากทอนิสิตฝึกสอน และต่อโครงการฝึกหัดครูด้วย

อินโลว์ กล่าวว่¹² "การฝึกสอนเป็นส่วนที่วัดผลงานทั้งหมดของโครงการฝึกหัดครู เพราะทำให้สถาบันฝึกหัดครูมีโอกาสเห็นตนเอง และทำการปรับปรุงโครงการอยู่เสมอ"

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ากระบวนการฝึกสอนเป็นกระบวนการที่มีประโยชน์อย่างมากต่อนักเรียนครู หรือนิสิตฝึกสอน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ¹³

1. นักเรียนครู หรือนิสิตฝึกสอนเพิ่มมากโดยเฉพาะภาคค่ำ
2. โรงเรียนสำหรับฝึกสอนมีไม่พอ และส่วนใหญ่อยู่ห่างไกลไม่สะดวกและประหยัดในการทำงานของอาจารย์นิเทศก์
3. อาจารย์นิเทศก์มีจำนวนน้อย

ฉะนั้นวิธีการที่จะเป็นประโยชน์ แบ่งเบาภาระการฝึกสอนและช่วยในการศึกษาสภาพวิธีการสอนตลอดจนการเตรียมตัว หรือการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การสอนจุดภาค การสอนแบบนี้สามารถช่วยให้มีการฝึกทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการสอน เพื่อครูหรือนิสิตฝึกสอนได้มีโอกาสทดลองและประเมินตนเองในสถานการณ์การสอนต่าง ๆ

¹²Gail M. Inlou, Meturity in High School Teaching (New Jersey : Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs, 1963), p. 400.

¹³คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, โครงการฝึกสอนแบบ M.E.T. 2506 (เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์, 2506), หน้า ก.

ให้ฝึกคือ¹⁴

ทักษะการใช้คำถาม

ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน

ทักษะการสรุปบทเรียน

ทักษะการใช้อุปกรณ์

ทักษะการใช้กระดานดำ

ทักษะการสร้างความสนใจ โดยการแปรเปลี่ยนวิธีการสอนไปในลักษณะต่าง ๆ

ทักษะการเสริมกำลังใจ

ทักษะการเล่าเรื่อง

ทักษะการกระตุ้นให้คิด

บทสรุป

ผู้วิจัยสนใจทักษะการสรุปบทเรียนมาก เนื่องจากเป็นขั้นตอนสำคัญอันหนึ่ง
ในกระบวนการเรียนการสอน การสรุปบทเรียนที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถ
รวบรวมความคิด ความเข้าใจของตนเอง ในสิ่งที่เรียนมาแล้วได้ถูกต้อง ซึ่งอาจจะ
เป็นการรวมหรือสรุปหลักเกณฑ์หรือข้อเท็จจริง หรือแนวคิดสำคัญ ๆ จากประสบการณ์
ในการเรียนการสอนแต่ละครั้งได้ การสรุปบทเรียนดังกล่าวแล้ว จะช่วยให้ผู้เรียน
มีความรู้ความเข้าใจ สามารถศึกษาต่อในชั้นสูง และจะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของ
ประเทศชาติต่อไป

¹⁴ วิทยาลัยครูชนบุรี, การสอนแบบจุดภาคของวิทยาลัยครูชนบุรี (พระนคร :
โรงพิมพ์การศาสนา, 2516), หน้า 15.

ไบรอันท์ โคนาลด์ ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสรุปไว้ว่า¹⁵

การสรุปต้องมีการวางแผนล่วงหน้าว่าจะกล่าวอย่างไร โดยผู้พูดที่ย่อมหาทางประสบความสำเร็จ โดยการสรุปการพูดของเขา ซึ่งเขาจะต้อง

1. พยายามกล่าวสิ่งที่ประทับใจผู้ฟัง
2. ทำให้ผู้ฟังเกิดแนวคิด เกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่ได้ออกไปแล้ว
3. เน้นจุดสนใจที่ผู้ฟังสนใจที่สุด เพื่อจะโคจรจกจำไว้
4. ทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าการแสดงความคิดเห็นหรือการสรุปนั้น เป็นขอยุติโดยสมบูรณ์ของเรื่องราวที่ได้กล่าวมาแล้ว

จะเห็นได้ว่า โคนาลด์เน้นความสำคัญของการสรุปการพูดโดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพูดทุกอย่าง เพื่อให้ได้ผลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

เฮอเบิร์ต กล่าวถึงการสรุป (conclusion) โดยทั่ว ๆ ไปไว้ว่า¹⁶

ในตอนท้ายของการพูด ท่านต้องสรุป ซึ่งจะเป็นเรื่องย่อ ๆ แต่เน้นสาระสำคัญของเรื่อง ผู้พูดที่ดีจะไม่หยุดการพูดเฉย ๆ โดยไม่มีการสรุป เขาจะไม่พูดว่า ผมคิดว่าคงไม่มีเรื่องอะไรเกี่ยวกับเรื่องนี้อีกแล้ว หรือ ผมคิดว่าจบแล้ว แต่บางครั้งอาจใช้วิธีกล่าวจุดสำคัญของเรื่องแทนที่จะสรุปโดยเรื่องย่อก็ได้

ความเห็นของเฮอเบิร์ต ถึงแม้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสรุปโดยทั่ว ๆ ไป แต่ก็ทำให้ได้แนวคิดนำมาใช้ในการสรุปส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนได้ การสรุปบทเรียนเป็นองค์ประกอบอันหนึ่งที่จะทำให้การฝึกสอน วิธีสอนของนิสิตและครูที่ฝึกสอน

¹⁵Bryant C. Donald, Oral Communication (New York : Appleton-Century-Crofts, Inc., 1948), pp. 36-37.

¹⁶Prochnon V. Herbert, The Successful Speaker's Handbook (New Jersey : Englewood Cliffs Prentice-Hall, Inc., 1964), p. 117.

มีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์อย่างมาก ที่จะช่วยให้ครู เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ¹⁷ ออกออกไปสอนจริง. เพื่อพัฒนาคน (นักเรียน) ให้เป็นพลเมืองที่มีสมรรถภาพตามต้องการ ซึ่งยอมจะนำไปสู่การพัฒนาบ้านอื่น ๆ ต่อไป ทำให้เกิดผลรวมคือ ความเจริญก้าวหน้า ของประเทศไทยในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างแบบจำลองการสอนจุดภาคเรื่อง การสรุปทบทวนเรียนในรูปแบบของ เทปบันทึกภาพ (video-tape) หรือให้เป็นต้นแบบการฝึกทักษะการสรุปของครูและนิสิต ฝึกสอนที่ใช้การสอนจุดภาคเป็นหลักในการฝึกทักษะการสอน
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของการสอนจุดภาค งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแบบ จำลองการสรุปทบทวนเรียน ที่มีผู้ทำไว้เพื่อเป็นแนวทางกำหนดทักษะดังกล่าวให้ตรงตามลักษณะ และสภาพการศึกษา ตลอดจนสภาพแวดล้อมของประเทศไทย
3. เพื่อสร้างคู่มือการฝึกแบบจำลองการสรุปทบทวนเรียนของนักเรียน สำหรับ ครูและอาจารย์นิเทศการสอน สำหรับใช้คู่กับแบบจำลองที่สร้างขึ้น
4. เพื่อวิเคราะห์แบบจำลองการสรุปทบทวนเรียนที่สร้างขึ้น เพื่อปรับปรุงแก้ไข ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในคานต่าง ๆ ดังนี้
 - ก. ความเชื่อถือได้ของแบบจำลอง ว่ามีความเชื่อถือได้หรือไม่มาก น้อยเพียงใด โดยวิธีการทางสถิติ
 - ข. ความแม่นยำของแบบจำลองว่า มีความแม่นยำหรือไม่มากนัก ยเพียงใด โดยวิธีการทางสถิติเช่นกัน

¹⁷ คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, แนวทางการปฏิรูปการศึกษา สำหรับรัฐบาลในอนาคต (พระนคร . โรงพิมพ์ไต้เต็กโปรคังซัน, 2518), หน้า 45.

การดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นหาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยจากเอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์ และบทความทางวิชาการจากต่างประเทศและจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพื้นฐานความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบจำลองการสอนจุดภาค สร้างแบบสอบถาม และแบบทดสอบซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้
2. เขียนบทโทรทัศน์ แบบจำลองการสอนจุดภาค เรื่องการสรุปบทเรียน
3. เสนอบทโทรทัศน์ให้คณะกรรมการรับรอง
4. ตรวจสอบและแก้ไขบทโทรทัศน์ตามความจำเป็นและความเหมาะสม
5. สร้างแบบประเมินผลแบบจำลองการสอนจุดภาค เรื่องการสรุปบทเรียน ให้คณะกรรมการพิจารณารับรองและให้หนังสือทดลองทำเพื่อหาข้อที่มีอำนาจจำแนก ซึ่งจะนำไปใช้เป็นข้อทดสอบก่อน (pre-test) ต่อไป
6. ทำการทดสอบก่อนผู้ทดสอบคือ นักศึกษาชั้น ป.กศ.สูง ปีที่ 2 วิทยาลัยครูสวนกุหลาบจำนวน 30 คน
7. บันทึกภาพแบบจำลองลงเทปบันทึกภาพตามบทที่เขียนขึ้นและได้รับการรับรองแล้ว
8. ให้นักกลุ่มเดิมซึ่งทำข้อทดสอบก่อนได้ศึกษาแบบจำลองการสอนจุดภาค เรื่องการสรุปบทเรียนจากเครื่องบันทึกภาพและทำข้อทดสอบอีกครั้ง ระยะเวลาห่างจากการทำข้อทดสอบก่อนประมาณ 8 วัน
9. นำผลการทดสอบ 2 ครั้งทั้ง pre-test และ post-test มาเปรียบเทียบหาข้อสรุปโดยวิธีการทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์ผล
10. สรุปผลและเสนอแนะ

สมมติฐานของการวิจัย

ครูหรือนิสิตฝึกสอนทำการสอนโดยศึกษาจากแบบจำลองการสอนจุดภาค เรื่องการสรุปบทเรียน แล้วจะมีความรู้เกี่ยวกับทักษะการสรุปบทเรียนเพิ่มขึ้น

คุณค่าของการวิจัย

การฝึกสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่ง ของนักเรียนครูและนิสิตฝึกสอน ในการที่จะไ้รู้ปัญหาและวิธีการที่จะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ขึ้นในเมื่อทำการสอนจริง แต่ในกระบวนการฝึกสอนที่ดำเนินการอยู่ในสถาบันการฝึก ศึกษาคูปัจจุบันนี้ กว่าจะไ้พบปัญหาต่าง ๆ และการจะปรับปรุงแก้ไขให้ไ้ผลดีย่อม ต้องใช้เวลานาน ในกรณีที่มาโรงเรียนฝึกสอนให้นักเรียนครู หรือนิสิตฝึกสอนไม่เพียง พอหรือไม่สะดวกต่อการติดตามผลของอาจารย์ที่ฝึก แล้วทำให้การฝึกสอนมีข้อจำกัด และไม่เป็นประโยชน์เท่าที่ควร

การวิจัยการผลิตแบบจำลองการสอนจุดภาค เรื่องการสรุปบทเรียนครั้งนี้ จะเป็นแบบฝึกทักษะเฉพาะ เพื่อเป็นแนวทางก่อนที่จะออกสอนจริง ซึ่งเป็นการเผชิญ ปัญหาบางประการที่เสียเวลาน้อยกว่าการไปสอนจริงโดยไม่มีแนวฝึกทักษะเฉพาะอย่าง ใด โดยเฉพาะทักษะการสรุปบทเรียนแก่นักเรียนครูและนิสิตฝึกสอนทั่วไป หรือจะเป็น การเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการสรุปบทเรียนสำหรับผู้เป็นครูอีกด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยไ้วางขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. สร้างแบบจำลองการสอนจุดภาค เรื่องการสรุปบทเรียนโดยใช้เทป บันทึกภาพ ขนาด 1" ความยาว 16 นาที
2. การสร้างแบบจำลองการสอนจุดภาคเรื่องการสรุปบทเรียน มีลักษณะ และวิธีการต่าง ๆ หลายแบบ แต่หาข้อสรุปไว้อย่างประการเท่านั้น อาจจะมีลักษณะการ สรุปบทเรียนวิธีอื่น ๆ อีกหลายประการ
3. สถานที่ในการดำเนินงาน ไ้ห้องปฏิบัติการโทรทัศน์ศึกษา แผนกวิชา โสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. นักเรียนที่ไ้เป็นผู้แสดงในการสร้างแบบจำลอง คือ นักเรียนระดับชั้น ประถมปีที่ 2 และประถมปีที่ 3 โรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม

5. ครูที่แสดงในแบบฝึกทักษะในการบันทึกภาพ คือ อาจารย์ในคณะ
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. นิสิตที่ทำการทดสอบ เพื่อวิเคราะห์ผลเป็นนักศึกษาระดับ ป.กศ.
ปีที่ 2 วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ

ความจำกัดของการวิจัย

1. การสร้างแบบจำลองการสอนจุดภาค เรื่องการสรุปบทเรียนโดยใช้เครื่องบันทึกภาพนั้น ในด้านผู้แสดงซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีความเป็นอิสระในตัวเองมากกว่าการควบคุมให้เป็นไปตามบท รวมทั้งครูที่แสดงเป็นแบบอาจจะรักษาสภาพปกติในชั้นเรียนได้ไม่เท่าเทียมเวลาปกติ ฉะนั้นแบบจำลองจึงได้ผลไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรเช่นกัน

2. เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถาม ตอบไม่ตรงตามความจริง หรือไม่ตั้งใจตอบ อันจะเป็นผลให้ข้อมูลไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร

3. งานวิจัยลักษณะนี้ นับเป็นงานวิจัยแรกเริ่มเพื่อหาข้อสรุปผล หรือแก้ไขปรับปรุงต่อไปโดยอาศัยแนวทางจากต่างประเทศ ด้วยเหตุที่ยังไม่มีงานวิจัยการสร้างแบบจำลอง ลักษณะนี้ในประเทศไทยมาก่อน ผลงานจึงเป็นงานในรูปแบบบุกเบิก ซึ่งอาจมีข้อบกพร่องบางในบางกรณี

4. การบันทึกภาพได้ผลไม่สมบูรณ์มาก เนื่องจากเวลาช้อมมีน้อย ประกอบกับการช้อมต้องเชิญอาจารย์ จากโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 4 ท่าน และเด็กนักเรียนสาธิตประถม 6 คน รวมทั้งนิสิตปริญญาโท ผู้ช่วยในการถ่ายทำเทปบันทึกภาพ การช้อมควย การช้อมที่สมบูรณ์เพื่อการถ่ายทำซึ่งทำไคคอนข้างยากมาก

5. การถ่ายทำเทปบันทึกภาพ โดยนิสิตซึ่งกำลังศึกษาในระดับชั้นปริญญาโท แผนกวิชาโสตทัศนศึกษานั้นมีความชำนาญในด้านเทคนิคต่าง ๆ น้อย

6. การถ่ายทำเทปบันทึกภาพในห้องปฏิบัติการโสตทัศนศึกษา ซึ่งยังไม่มีเครื่องปรับอากาศ จึงต้องใช้พัดลมช่วยใหญ่แสดงไม่ร้อนมาก ฉะนั้นระบบเสียงและการควบคุมเสียง จึงยังไม่สมบูรณ์

คำจำกัดความในการวิจัย

เพื่อให้เข้าใจความหมายคำบางคำตรงกับผู้วิจัย จึงใคร่ขอให้คำจำกัดความบางคำดังต่อไปนี้

การสอนจุดภาค ในที่นี้ หมายถึงการสอนในสถานการณ์จริงในห้องเรียนแบบง่าย ๆ กับนักเรียน 5-6 คน ในเวลา 5-15 นาที โดยเปิดโอกาสให้ครูได้ฝึกทักษะ (แบบจำลอง) ในการสอนใหม่ ๆ หลังจากที่ได้อูแบบหรือตัวอย่างมาแล้ว ขณะที่ทำการสอนก็มีการบันทึกภาพและเสียง เพื่อให้ครูได้ดูและฟังการสอนของตนเองแล้วหาข้อปรับปรุงทักษะให้ดีขึ้น โดยมีการสอนซ้ำกับนักเรียนกลุ่มใหม่ ภายหลังจากที่ขอชมพอร่องของตน ก่อนที่จะนำไปใช้ในชั้นเรียนขนาดธรรมดาต่อไป

แบบจำลองการสอนจุดภาค หมายถึงการบันทึกเหตุการณ์ของครูและนักเรียนเอาไว้ในขณะที่ทำการสอนในสถานการณ์จำลอง เพื่อให้เป็นแบบฝึกทักษะแต่ละอย่างของครูในการสอนจุดภาค

การสรุปบทเรียน หมายถึง การหาทางให้ผู้เรียนสามารถรวบรวมความคิดความเข้าใจของตนได้ถูกต้อง ซึ่งอาจเป็นการรวมหรือสรุปหลักเกณฑ์หรือข้อเท็จจริงหรือแนวคิดสำคัญ ๆ จากประสบการณ์ในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง การสรุปบทเรียนนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นการสรุปปิดท้าย เมื่อจบบทเรียนเท่านั้นอาจจะสรุปใจความสำคัญแต่ละตอนระหว่างบทเรียนก็ได้¹⁸

งานวิจัยและวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการสอนจุดภาค

เบิร์ต โกลด์แมน ได้ศึกษาและวิจัยเรื่อง Effect of Classroom

¹⁸ วิทยาลัยครู อนุบุรี, การสอนแบบจุดภาคของวิทยาลัยครู อนุบุรี (พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2516), หน้า 45.

Experiences and Video-tape Self Observation upon Undergraduate Attitudes Toward Self and Toward Teaching

หลังจากทดลองเป็นเวลาพอสมควร โดยสุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาหญิงปีที่สอง วิชาเอกประถมศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 63 คน มีการวัดทัศนคติของตนเองและต่อการสอนแล้วแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองการสอน ซึ่งใช้การบันทึกภาพ การสอนในห้องเรียนตามวิธีการสอนจุลภาค ผลการวิจัยพบว่า¹⁹ กลุ่มทดลองมีการพัฒนาตนเอง และปรับปรุงการสอนได้ดีกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง

วิลเลียม ดีน ทรีส์ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสอนจุลภาคว่า มีผลต่อทัศนคติการสอน สภาพอารมณ์และค่านิยมต่อการสอนของครู ชาย-หญิง ที่สอนระดับประถมศึกษาชั้นมัธยม รวมทั้งครูที่มีประสบการณ์ทางการสอนและไม่มีประสบการณ์ทางการสอน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากวิทยาลัยนอร์ทเวสต์ มีสซูรี ในปี 1971

ตัวอย่างประชากรประกอบด้วย นักศึกษาชาย-หญิง ครูที่สอนในระดับมัธยม ระดับประถมผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ทางการสอนและผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ทางการสอน ทำการทดสอบแล้วให้ทำการสอน ควบการสอนแบบจุลภาค 7 สัปดาห์ หลังจากนั้น ทดสอบอีกครั้งหนึ่งควบทดสอบเดียวกัน จากการศึกษาวิจัยพบว่า²⁰

006310

¹⁹Bert A. Goldman, "Effect of Classroom Experiences and Video-tape Self Observation upon Undergraduate Attitudes Toward Self and Toward Teaching," in A-V Communication Review, Vol. 19, No. I(April, 1971), p. 5.

²⁰William Dean Treese, "The Effect of Micro-teaching on Teachers Attitudes, Anxieties and Values," Dissertation Abstract International, Vol. 33, No. 1(1972), p. 217A.

1. การสอนจุดภาค ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติการสอนของ นักศึกษาคณะแพทยศาสตร์ แต่มีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติการสอนของนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์
2. ผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ทางการสอน มีนัยสำคัญทางทัศนคติต่อการสอนจุดภาค ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์ทางการสอน ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการสอนแบบนี้
3. ผู้สอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีนัยสำคัญทางสถิติ ต่อการสอนจุดภาค
4. นักศึกษาคณะแพทยศาสตร์ผู้สอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ที่ไม่มีประสบการณ์การสอนมีนัยสำคัญทางทัศนคติต่อการสอนจุดภาค
5. สภาพทางอารมณ์ มีค่านัยสำคัญน้อยในกลุ่มนักศึกษาหญิง ผู้ที่ไม่มีประสบการณ์การสอนและผู้สอนในระดับมัธยมศึกษา
6. คะแนนค่านิยมในการสอนในกลุ่มนักศึกษาหญิง ผู้มีประสบการณ์ทางการสอนและครูประถมศึกษาต่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อค่านิยมการสอน

อดัน อาร์ โซเคทซ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง The Effect of Video-tape Micro-teaching on Counselor Behavior โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของการใช้เทปบันทึกภาพประกอบการฝึกอบรมวิธีการแนะแนว แก่นักศึกษาระดับปริญญาโทที่กำลังฝึกการแนะแนวภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้แนะแนวสามารถสื่อความหมายจากผู้ที่มาขอรับบริการแนะแนวอย่างเข้าใจ และเพื่อให้ผู้แนะแนวสนองตอบความรู้สึกที่ผู้มาขอรับบริการได้อย่างถูกต้อง จากการประเมินผลขั้นสุดท้ายจากแบบสอบถามพบว่า²¹

นักศึกษาส่วนใหญ่รู้สึกว่าการโคชมเทปบันทึกภาพการสอนจุดภาคของตนเองช่วยให้เกิดทักษะการแนะแนวดีขึ้นกว่าเดิม

²¹Alan Richard Sodetz, "The Effect of Video-tape Micro-teaching on Counselor Behavior," Dissertation Abstract International, Vol. 3 , No. 73-21, p. 144.

แฟรง ไมเคิล รีเบอร์ โค้ดศึกษาเรื่อง An Assessment of Self-Evaluation Via Video-Tape Recording โดยเน้นการประเมินผลตนเอง โดยใช้เทปบันทึกภาพ เพื่ออธิบายให้เห็นภาพว่าในระหว่างการสอน ครูสามารถประเมินผลงานเองในชั้นเรียนได้²² เพื่อประเมินทัศนคติของครู เกี่ยวกับการสอนของตนเอง โดยใช้เทปบันทึกภาพ และเพื่อเพิ่มพูนการรับรู้ของครูต่อครุาจารย์เป็นที่พิสูจน์ และประเมินกิจกรรมในชั้นเรียน โดยการสุ่มตัวอย่างจากครูอาสาสมัครตั้งแต่ระดับ 6-12 จำนวน 30 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน

- กลุ่มที่ 1 โดยการประเมินผลตนเองเพียงอย่างเดียว
- กลุ่มที่ 2 โดยการประเมินผลตนเอง โดยทำเทปบันทึกภาพประกอบ
- กลุ่มที่ 3 โดยการประเมินผลตนเอง มีเทปบันทึกภาพและการประชุมปรึกษาหารืออย่างไม่เป็นทางการ

ผลการวิจัยครั้งนั้นสรุปได้ว่า ครูมีทัศนคติที่ดีต่อการประเมินผลตนเอง โดยอาศัยเทปบันทึกภาพ

ศิริลักษณ์ อุตสาหะ ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการใช้การสอนจุดภาคในการฝึกสอนของวิทยาลัยครูชนบุรี โดยการเปรียบเทียบการสอนแนววิธีให้ครูฝึกสอนธรรมดา กับการสอนจุดภาคโดยทดลองกับนักศึกษาของวิทยาลัยครูชนบุรี 2 กลุ่ม โดยเน้นเฉพาะทักษะการใช้อุปกรณ์ และการใช้คำถาม การวิจัยครั้งนั้นได้ผลดังนี้ คือ

²² Frank Michael Rebirh, "An Assessment of Self-Evaluation Via Video-Tape Recording," Dissertation Abstract International, Vol. 34, No. 1(1972), p. 103A.

กลุ่มที่ได้อีกทักษะการสอนควยวิธีสอนจุดภาค มีทักษะการใช้อุปกรณ์การดู สูงกว่ากลุ่มที่ใช้ฝึกทักษะการสอนควยวิธีการฝึกสอนธรรมดา และกลุ่มที่ได้อีกทักษะการสอนควยวิธีการฝึกสอนธรรมดา แต่หลังจากการฝึกทักษะการสอนเป็นเวลา 1 ภาคเรียน ไม่อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้อีกทักษะทั้ง 2 วิธีนั้น กลุ่มใดจะมีทักษะการใช้อุปกรณ์และการใช้คำถามสูงกว่ากัน²³

วณี รัตนวงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลการสอนวิชาสังคม โดยใช้เทปบันทึกภาพกับการสอนโดยไม่ใช้เทปบันทึกภาพ การทดสอบทำขึ้นโดยจัดกลุ่มนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาการ ชั้นปีที่ 2 จำนวน 2 กลุ่ม ซึ่งมีความสามารถทางสติปัญญาเท่ากันกลุ่มละ 30 คน กลุ่มหนึ่งเรียนจากเทปบันทึกภาพ อีกกลุ่มหนึ่งเรียนจากครูโดยตรง บทเรียนที่ใช้ ใช้บทเรียนบทเดียวกันสอน และครูคนเดียวกัน การทดสอบความเข้าใจที่มีต่อบทเรียนนั้น ผลการเรียนโดยทั่วไป นักเรียนไม่มีความแตกต่างกัน แต่บทเรียนที่มีวัตถุประสงค์ จะให้ยูเรียนเห็นรายละเอียดของอุปกรณ์การสอนจะเรียนโดยเทปบันทึกภาพได้ดีกว่า²⁴

²³ศิริลักษณ์ อุดาหะ, "การศึกษการใช้ Microteaching ในการฝึกสอนของวิทยาลัยครูธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513).

²⁴วณี รัตนวงศ์, "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาสังคมโดยใช้ Video-Tape กับการสอนโดยไม่ใช้ Video-Tape (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).